

Nicolae BUSUIOC

Oglinzile Cetății

***Dialoguri de ieri și de azi
(Iași – Chișinău)***

Cuvânt însoțitor de **Ioan HOLBAN**

Editura Junimea Iași

2018

Editura Știința Chișinău

Sumar

Ioan HOLBAN: Cartea elitelor (Duplex Iași – Chișinău)	7
Ion AGRIGOROAIEI	
„Marea Unire este «cea mai mare faptă din toată istoria neamului nostru»”	13
Liviu ANTONESEI	
„Există, probabil, o dublă criză o poeziei”	21
Mihaela ARSENESCU-WERNER	
„Actorul este un om obișnuit peste care s-a turnat tot neobișnuitul lumii”	30
Claudia BALABAN	
„În lumea fermecată a cărților”	41
Vitalie BELOUS	
„Mai important chiar decât să crezi personal este să formezi inventatori”	46
Maria BIEȘU	
„În divina artă a muzicii m-a ajutat bunul Dumnezeu”	50
Cesar BUDA	
„Prefer apropierea de concepția lui Ștefan Odobleja”	55
Aureliu BUSUIOC	
„Sunt mereu disperat și uluit...”	60
Leo BUTNARU	
„Suntem liberi atâta timp cât întrebăm și răspundem”	66
Mihai CHIRICA	
„Ne apropiem de momentul în care cultura va ocupa locul pe care îl merită”	79
Mihai CIMPOI	
„Eminescu – Poet al ființei”	85
Constantin CIOPRAGA	
„Un text plin de sevă invită neapărat la meditație...”	92
Valentin CIUCĂ	
„Lecția artei? Construirea speranței...”	97
Iurie COLESNIC	
„Numele lui Pan Halippa trăiește ca un miracol în sufletele basarabenilor”	103

Val CONDURACHE	
„Niciun spectacol cu adevărat important nu poate exista fără un gând regizoral”	107
Daniel CORBU	
„Mi-i dat să cred în poezie nu ca într-o profesiune, ci ca într-un miracol”	115
Mioara CORTEZ	
„Arta adevărată este aceea care se adresează sufletului”	122
Valeriu D. COTEA	
„Închin pentru Cetatea Moldovei un poc al de suflet curat”	126
Nicolae CREȚU	
„Nu apodictice verdicte, ci argumentate judecăți de valoare”	132
Dumitru CRIHAN	
„Unirea se va împlini, ea va fi făcută de cei tineri”	140
Nicolae DABIJA	
„Vom putea supraviețui numai împreună cu neamul”	144
Mihai DRĂGAN	
„Eminescu este un model absolut în toate”	149
Iulian FILIP	
„Văzduhul mișună de muze și daimoni”	157
Val GHEORGHIU	
„Practic bârfa în stil voltairean, curativ, și urâsc în mod decent”	161
Petru GHERGHEL	
„Omul a fost creat să oglindească binele și iubirea”	170
Gheorghe GHIMPU	
„Factorul dominant care determină națiunea este limba vorbită”	179
Ion HADÂRCĂ	
„Măsura apelor e luntrea, măsura omului e fruntea...”	186
Ioan HOLBAN	
„Dincolo de (re)sentimente, renașterea românească depinde enorm de modul (re)integrării noastre europene”	192
Alexandru HUSAR	
„Adevărata artă, o dată cu frumosul, exprimă adevărul”	200
Grigore ILISEI	
„Ador pe toți cei care scriu cu bunătate și se înalță la demnitatea hărăzită de Dumnezeu”	212
Gavril ISTRATE	
„Folclorul a dirijat scrisul celor mai mulți dintre creatorii noștri”	220
Cezar IVĂNESCU	
„Opt milioane patru su’ de mii de lighioane-n foc și-n apă...”	230

Liviu LEONTE	„Experiența de viață apare în preferința pentru anumite cărți și anumiți autori” ..233
Eugen LUNGU	„Critica literară n-a făcut scriitori și nici măcar nu a domolit grafomaniile” 242
Dumitru MANGERON	„În domeniul matematicii există o competiție extraordinară” 253
Dan MĂNUCĂ	„Literatura este expresia unei experiențe de viață” 260
Traian MOCANU	„Frumosul e revelația ideii în lumină” 269
Ștefan OPREA	„Iubirea consecventă pentru arta teatrală și filmică” 275
Claudia PARTOLE	„E firească încercarea de a ne înțelege destinul...” 285
George PASCU	„Descifrăm spiritualitatea unui popor cercetându-i istoria muzicii sale” 291
Dragoș PĂTRAȘCU	„Ca artist ești singur în fața neantului” 301
Alexe RĂU	„Există și un Dumnezeu al bibliologiei” 309
Vasile ROMANCIUC	„Tăcerile nu sunt mai puțin importante decât cuvintele” 314
Ioanid ROMANESCU	„Centrul în care se află poetul e de fapt spiritualitatea de care aparține” 320
Serafim SAKA	„Literatura basarabeană își are amprenta înstrăinării seculare...” 328
Cristofor SIMIONESCU	„Ereditatea inteligenței nu este o utopie științifică” 333
Elvira SOROHAN	„Lectura textelor vechi ne relevă valori nebănuite” 338
Valeriu STANCU	„Clipa creației este mai lungă și mai tulburătoare decât moartea” 348
Arcadie SUCEVEANU	„Sincronizarea cu spațiul românesc s-a produs aproape în întregime” 356
Eugen TÂRCOVEANU	„Lucrul cel mai de preț al medicinei este umanismul” 365
Nicolae TURTUREANU	„Generația noastră a trecut Infernul, iar acum e în Purgatoriu” 373

Mihai URSACHI	
„Sunt convins că umanitatea va deveni spirituală sau va înceta de a exista”	380
Spiridon VANGHELI	
„Pasărea albastră e aici, sub ochii noștri...”	387
Lucian VASILIU	
„Cele patru zidiri transparente ale alcătuirii noastre pământene...”	393
Grigore VIERU	
„Limba și religia au ținut vie ființa noastră națională de-a lungul veacurilor”	402
Dionisie VITCU	
„Fenomenul teatral ieșean are gloria trecutului și faima prezentului”	406
Gheorghe VRABIE	
„Operele de artă umanizează timpul...”	413
Horia ZILIERU	
„Cimitirul de icoane plagiind eternitatea”	419
Alexandru ZUB	
„Orice lucru vine dintr-un trecut și cuprinde germenul unui viitor ce stă să irumpă”	426
ÎN LOC DE POSTFAȚĂ	
<i>Referințe critice (fragmente) la Oglinzile cetății (volumele 1-4, 1993-1996)</i>	433

Ioan HOLBAN

Cartea elitelor (Duplex Iași – Chișinău)

Principiul după care Nicolae Busuioc își organizează deja vasta sa bibliografie este acela al vaselor comunicante; cărțile sale de eseuri, notații, cronici și recenzii literare comunică între ele, se completează una pe cealaltă, pentru ca sinteza să se producă, iată, în *Oglinzile cetății* (Editura Junimea Iași – Editura Știința Chișinău, 2018), un masiv volum de „dialoguri de ieri și de azi”; astfel, în dialogurile cu „basarabeni” Claudia Balaban, Maria Bieșu, Aureliu Busuioc, Leo Butnaru, Mihai Cimpoi, Iurie Colesnic, Dumitru Crihan, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Gheorghe Ghimpu, Ion Hadârcă, Eugen Lungu, Claudia Partole, Alexe Rău, Vasile Romanciuc, Serafim Saka, Arcadie Suceveanu, Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, Gheorghe Vrabie regăsim, de pildă, o problemă din care creșteau volumele *Basarabia de suflet* și *Cetatea gânditoare*: acolo, (aproape) aceiași autori erau trecuți printr-un filtru de lectură de la a cărui sită Nicolae Busuioc aștepta să-i ofere interioritatea, „misterul sufletului ființei gânditoare ca timp”: fapte regăsite și detaliate acum în interviurile din *Oglinzile cetății*. Tot astfel, în convorbirile cu „ieșeni” Ion Agrigoroaiei, Liviu Antonesei, Mihaela Arsenescu-Werner, Vitalie Belous, Cesar Buda, Mihai Chirica, Constantin Ciopraga, Valentin Ciucă, Val Condurache, Daniel Corbu, Mioara Cortez, Valeriu D. Cotea, Nicolae Crețu, Mihai Drăgan, Val Gheorghiu, Petru Gherghel, Alexandru Husar, Grigore Ilisei, Gavril Istrate, Cezar Ivănescu, Liviu Leonte, Dumitru Mangeron, Dan Mănuță, Traian Mocanu, Ștefan Oprea, George Pascu, Dragoș Pătrașcu, Ioanid Romanescu, Cristofor Simionescu, Elvira Sorohan, Valeriu Stancu, Eugen Târcoveanu, Nicolae Turtureanu, Mihai Ursachi, Lucian Vasiliu, Dionisie Vitcu, Horia Zilieru, Al. Zub, autorul *Oglinzilor cetății* vizează teme din, să spunem, *Amin-tiri din Bibliopolis. Fascinațiile Iașului cultural*, unde descoperea „vasul magic

al dragostei pentru urbe”, ființa sa vie, având un duh al ei, identificat pe străzi, în case și biserici, în parcuri și muzee, pe chipurile oamenilor și în amintirea celor care au fost, în aerul respirat, dar, mai ales, în *bibliotecile* imaginat ca niște ziduri care ocrotesc urbea locuită de *bibliofagi*, niște „ronțăitori ai infinitelor texte iradiante”; în portretele de acolo și în convorbirile de aici, Nicolae Busuioc caută figura ieșeanului care trăiește, în primul rând, sentimentul apartenenței la un *grup identitar*, acel *genius loci* pe care o lungă serie de intelectuali, de la N.A. Bogdan încoace, încearcă să-l definească: farmec indefinisabil, punct strategic al poeziei, dragoste profundă și senină, piatra unghiulară a existenței, enorm muzeu al spiritualității românești, locul geometric al libertății poezilor – acestea sunt sintagme aparținând numelor de pe „lista” lui Nicolae Busuioc, fixând ceea ce aș numi *lașul profund* și, poate, „farmecul sfânt” al Poetului din alt veac.

Oglinzile cetății este, în bună măsură, cartea de căpătâi a lui Nicolae Busuioc; în dialogurile de aici (în metaforă: personalitățile accentuate sunt *oglinzile* „cetăților” Iași și Chișinău), Nicolae Busuioc „topește”, cum se vede, segmente importante din celelalte cărți ale sale, problematica, ideile din eseurile pe teme culturale, convingerile de neclintit despre bibliotecă, lectură, cartea și rosturile ei în ordinea existenței înseși. Nicolae Busuioc deschide amplul său volum cu un interviu acordat de istoricul Ion Agrigoroaiei, cu detalierea contextului politic, economic și social al Marii Uniri, în perspectiva *recuperării memoriei* pe care regimuri dictatoriale succesive, de la cele carlist și antonescian la acelea comuniste, au manipulat-o grosolan; sunt aici teme de ieri pentru azi: „Marea Unire, scrie istoricul, a condus la creșteri însemnate în ce privește suprafața țării, numărul locuitorilor și avuția națională, domenii puse în valoare după ce au fost depășite gravele consecințe ale participării țării la Primul Război Mondial. De la aproximativ 137.000 km², suprafața a sporit la 295.000 km², populația s-a mărit de peste două ori, ajungând în 1920 la 15.540.000 de locuitori, în 1930 la 18.000.000, în 1939 la aproape 20 milioane locuitori. Suprafața arabilă a sporit de la 6.650.000 ha la 14.000.000 ha, iar cea acoperită de păduri, de la 2.500.000 ha la 7.300.000 ha. Forța industrială a crescut cu 235%, au crescut considerabil resursele de materii prime și energie. România devenea a zecea țară din Europa (din cele 28) în ce privește întinderea și a opta după numărul locuitorilor”: din „top 10” european, așadar, în vârful cozii, azi, într-o *involuție* evidentă, amendată cu amărăciune de Nicolae Busuioc și interlocutorul său.

Respectiv, interviurile lui Nicolae Busuioc sunt mereu surprinzătoare, încercând să identifice la partenerii săi de dialog ceea ce francezii numesc „la qualité maîtresse”, pregătind convorbirile cu lecturi solide din opera celor intervievați, căutând acel „ceva” ascuns care să le împlinească profilul, în beneficiul istoricului literaturii, al culturii, în general. Iată. Pentru cine cunoaște lirica lui Liviu Antonesei, mărturisirea după care pentru poet contează foarte mult „relația specială cu natura și felul nostalgic în care privesc asupra copilăriei” este, fără îndoială, surprinzătoare; Mihaela Arsenescu-Werner face diferența, nu doar de nuanță, între *actor* și *artist*; Claudia Balaban vorbește despre „micul cititor” al bibliotecii „Ion Creangă” din Chișinău, iar Maria Bieșu își evocă originile, într-o fermecătoare pagină autobiografică („Eu m-am născut într-o familie de țărani din satul Volintiri, raionul Ștefan Vodă, din sudul Basarabiei. Tatăl meu, Luca Bieșu, și mama mea, Tatiana, erau simpli muncitori în gospodăria sătească. Când eram încă în fașe – spun ei – am strigat o dată puternic, deci aveam o voce extraordinară. Acasă, la petreceri, părinților le plăcea să cânte. Mamei îi plăceau cântecele vesele, de joc, iar tata, cu vocea lui de plăcut bariton, cânta cântece de jale. Îmi amintesc că vocea lui răsuna atât de tare, de puternic, încât se cutremurau vasele în bucătărie. Noi, cele patru fete ale lui, îi susțineam cântarea”); cu o biografie ca un calendar al suferințelor provocate de regimul bolșevic, Aureliu Busuioc, întrebat despre politică, răspunde scurt și cuprinzător: „Mă obligați să mă bag în politică, lucru care nu mă entuziasmează. Pot să vă spun doar că mă aflu în relații foarte amicale cu Voltaire. Nu cred că poți simpatiza sau nu cu un neam, îți pot fi pe plac sau ba doar indivizi, pe care îi cunoști. N-aș vrea să bat locuri comune cu un Dostoievski, Bunin, Nabocov la simpatii. Și nici cu dumnezeii rușilor (nu luați ultimele cuvinte ca o invectivă!) de tip Elțin, Lebed, Jirinovski la polul opus. Să ne vedem de ale noastre, dar un pic mai uniți. Poate chiar uniți de tot, nu credeți?”; Leo Butnaru, căutându-și libertatea, viața și poezia, crede că „suntem liberi atâta timp cât întrebăm și răspundem”; Mihai Cimpoi e în aceeași dragoste fără margini, dar de o luciditate cristalină, pentru Eminescu; Iurie Colesnic dă o antologică definiție a basarabeanului („Basarabeanul a fost, este și va fi un om religios. Natura lui este axată pe credința în Dumnezeu. Fără credință noi n-am mai fi supraviețuit atâtor diabolice încercări. Și cred eu că revenirea la turmă a multor rătăciți tot prin credință se va face”), pentru ca Val Condurache să-i răspundă cu o frază la fel de inspirată despre Socrate care „este suma omenescului pe care l-am putea trăi în chip inteligent, cu toate îndoielile de care suntem în stare”; Daniel Corbu iese din tiparul știut

și afirmă interesul net pentru spațiul spiritului extrem oriental; Valeriu D. Cotea e surprins de Nicolae Busuioc într-o mistică a scrisului: „Scrisul veritabil, inclusiv cel liric, nu stă la îndemâna oricui, el presupune valoarea însăși a textului, cu formulările plurisemantice încărcate de variate nuanțe și emoții, de imaginile semănate printre cuvinte cu intenția descifrării celui ce le caută ca într-un labirint”; Mihai Drăgan vorbește despre Eminescu, „modelul absolut în toate”; cu Val Gheorghiu, autorul face „un dialog despre adevăr”, pentru ca de la Ion Hadârcă să primească o formulare poetică despre lume și ființa ei: „măsura apelor e luntrea, măsura omului e fruntea”; după Spiridon Vangheli cu al său memorabil Guguță, Lucian Vasiliu dă seama despre viața și poezia Orfeului de azi: „Locuiesc în incertitudine, considerând-o ca o dimensiune fertilă a spiritului (ca și disperarea, ca și incongruența artistică), refuz bezna sintactică (impostura și dirijismul), practic aruncarea sulitei esoterice (zborul, metafizica, transcendența, dialogul cu cei inițiați), avându-l ca reper îndepărtat pe tulburătorul și exemplarul M. Eminescu (bibliotecar, director de instituție culturală, gazetar, om al cetății, scriitor)”; pentru că timpul n-a mai avut răbdare, Nicolae Busuioc a „ratat” două interviuri, cu Cezar Ivănescu și Grigore Vieru: le înlocuiește cu notații de lectură, iar interviurilor care n-au fost să fie le spune „eșuate”.

În sfârșit, ca în toate celelalte cărți, Nicolae Busuioc explorează mereu paradigma culturală a Iașului și portretul-robot al ieșeanului; Mihaela Arsenescu-Werner: „Iașul este pentru mine ca o dragoste târzie, profundă și senină, este ca un copil nedorit despre care îți dai seama într-o zi că reprezintă împlinirea ta”; Alexandru Husar: „Veneam din capitală, unde-mi încheiasem studiile, când am trecut prima oară cu trenul prin Iași, într-un drum despre care voi scrie cândva. Gara, cerul, cupolele, turlile lui au produs asupra mea o adâncă impresie de armonie și echilibru. Iașul mi-a apărut atunci ca un bastion al culturii și spiritualității naționale, așa cum îl știam. Păstrez această imagine ca o zestre morală, inalterabilă, a vârstei adolescenței, cu evlavie aproape în sufletul meu. Orașul de atunci, așa văzut de departe, într-o zi fericită, cu decenii în urmă, trăiește în mine ca într-o stampă de epocă de o clasică măreție”; Leo Butnaru: „Această urbe a destinelor noastre e și un simbol de dincolo de cuvinte, luate aparte, sau de dincolo de ample tratate, luate în întregul lor (...) Când visez Iașul, nu îl visez doar în imagini, ci îl visez și ca pe o prezență sonoră, îl visez în cuvinte luminoase orânduite într-un stil nițel arhaic, mănos în conotații savuroase, ca al lui Sadoveanu”; Mihai Chirica, primarul Iașilor: „Este o mândrie să aparții Iașului, este o onoare să fii primarul

vechii capitale a Moldovei și să fii ales de ieșeni pentru a conduce administrația unui asemenea oraș. Simți că ți s-a încredințat o misiune, că nu numai cetățenii ci și cetatea în sine așteaptă de la tine un suflu nou, un salt evolutiv, o schimbare calitativă. Decurge de aici un imens sentiment de responsabilitate, pe care îl poți gestiona în modul cel mai potrivit doar dacă iubești cu adevărat Iașul”.

Oglinzile cetății, o carte a *elitelor* românești, este rodul unui parteneriat editorial între „Junimea” din Iași și „Știința” din Chișinău, reluând frumoasa tradiție interbelică a colaborării, până la simbioză, între instituțiile culturale de pe cele două maluri ale Prutului; acest „duplex” e o faptă culturală cu adânci semnificații pentru ceea ce înseamnă *românitatea*, „românimea”, cum îi spunea Grigore Vieru: astfel, în formularea cuprinzătoare a lui Mihai Cimpoi: „Iașii și Chișinăul sunt două Cetăți românești, deci confraterne, legate cu un singur brâu al istoriei, pe care – în timpuri de teroare a istoriei – au datorat sfântă să-l reînnoade. L-au întins și l-au consolidat Eminescu, cel care a spus ferm că Basarabia e vatră românească, Alecsandri, autorul *Cântecelor din Basarabia*, Creangă, marele povestitor al copilăriei, Negruzzi, Kogălniceanu, Russo, Stamati, Donici, Sadoveanu, iar mai încoace străluciții ieșeni-chișinăueni Stere, Magda Isanos, Petru Stati, Ion Buzdugan, Eugen Coșeriu, Th. Simenschy, Gh. Bezviconi, Constantin Ciopraga (cel care a debutat cu versuri la *Viața Basarabiei*). Pe temeiul sfânt al istoriei românilor”. Pe acest temei se plasează și linia care unește în chip simbolic, semnificativ, chiar pe coperta volumului lui Nicolae Busuioc, Editura Junimea din Iași cu Editura Știința din Chișinău.

Ion AGRIGOROAIEI

„Marea Unire este «cea mai mare faptă din toată istoria neamului nostru»”

Oare idealurile trăiesc, mor, reînvie, se transmit miraculos și se regăsesc din veac în veac sau la răspântia lor? Experiența lumii, văzută pe un fundal ideatic, ar intra într-o istorie pe care am dori-o adevărată, istoria aceea care se citește și printre rânduri. Mai cu seamă, istoria națională se cere nu numai să fie înțeleasă ci și simțită. Istoria modernă a României reprezintă mult mai mult decât o carte sau mai multe în care se descifrează și se explică interdependențele, implicațiile și sensurile unor fapte de istorie. C.A. Rosetti, apoi A.D. Xenopol puneau accent pe „întâia și de căpetenie chestie – să ne asigurăm existența națională...” Ne apropiem de centenarul Marii Uniri, un secol de la formarea statului național român unitar, un moment de apogeu pentru epoca noastră modernă. Cu aceste gânduri și idei intru în dialog cu reputatul istoric ieșean Ion Agrigoroaiei, de unde o primă întrebare:

– Care au fost principalele efecte pozitive generate de actul de la 1 decembrie 1918, domnule profesor?

– Marea Unire a condus la creșteri însemnate în ce privește suprafața țării, numărul locuitorilor și avuția națională, domenii puse în valoare după ce au fost depășite gravele consecințe ale participării țării la Primul Război Mondial. De la aproximativ 137.000 km², suprafața a sporit la 295.000 km², populația s-a mărit de peste două ori, ajungând în 1920 la 15.540.000 locuitori, în 1930 la 18.000.000, în 1939 la aproape 20 milioane locuitori. Suprafața arabilă a sporit de la 6.650.000 ha la 14.000.000 ha, iar cea acoperită de păduri, de la 2.500.000 ha la 7.300.000 ha. Forța industriei a crescut cu 235%, au crescut considerabil resursele de materii prime și energie. România devenea a zecea țară din Europa (din cele 28) în ce privește întinderea și a opta după numărul locuitorilor.

– *La toate acestea se adaugă importante reforme...*

– Absolut. Actul național din 1918 a fost însoțit de importante reforme democratice care au contribuit la consolidarea statului întregit: reforma agrară, votul universal, egalitatea cetățenilor indiferent de etnie, limbă și religie, Constituția din 1923 și altele. În continuitatea și accelerarea procesului de modernizare, în cei aproape 22 de ani de existență a României întregite, ca urmare directă sau indirectă a Marii Uniri, s-au obținut rezultate notabile, chiar strălucite în anumite domenii. Întreruptă de criza economică din 1929-1933, dezvoltarea industriei a fost reluată, cunoscând un avânt deosebit, anul 1938 marcând anul de vârf al economiei românești. Chiar dacă agricultura a înregistrat progrese mai lente, s-a realizat un rezervor important de produse pentru consumul intern și – alături de petrol – să se relanseze exportul. Cu toate aceste rezultate notabile obținute într-un scurt interval de timp, se manifestă un anumit decalaj în raport cu statele avansate economic, chiar dacă acest decalaj nu mai era atât de mare față de cel existent la începutul secolului al XX-lea.

– *Prin urmare, desăvârșirea formării statului național român a dus la prosperitatea materială și spirituală a națiunii noastre...*

– Este dificil să vorbim de o imediată prosperitate materială pentru largi categorii sociale. În 1918-1919 nu se pornea de la nivelul de dezvoltare înregistrat în ajunul intrării noastre în război, ci de la un prag mult inferior acestuia. Venitul național scăzuse cu peste 50%, bugetele se încheiau cu mari deficite. Cu eforturi deosebite s-a ajuns la depășirea nivelului antebelic abia în anul 1924. Trecem peste criza economică amintită (1929-1933), ca după aceasta să se ajungă la prosperitatea înregistrată în 1938-1939, urmare a avântului economic de roadele căruia s-au bucurat importante categorii profesionale. Marea Unire și această evoluție de ansamblu a perioadei interbelice au susținut realizarea unui remarcabil salt în domeniul culturii, a vieții spirituale în general, cu participarea tuturor provinciilor, a românilor și a minorităților naționale. Așa cum s-a remarcat, societatea românească s-a eliberat în mare măsură de problemele locale, regionale, lărgindu-și accesul și contribuția la cultura europeană și universală.

– *Ne întoarcem puțin în timp. Citind istoria premergătoare Unirii (1900-1918) dăm peste o figură ilustră – Take Ionescu, pe care însuși regele Carol I îl aprecia ca pe omul momentului, „cel mai inteligent și abil om politic român”. Take Ionescu susținea, ca de la catedră, că partidele politice „se împart prin linii verticale, așa că fiecare cuprinde și din temelia de jos, și din vârfurile edificiului social și numai astfel un partid politic poate să fie, într-adevăr, o icoană a națiunii...” Frumos spus! Numai că în realitate partidele politice arată altfel. Nu mai vorbim de cele de azi...*

Respectiv Take Ionescu exprima mai mult un deziderat. În realitate lucrurile nu au stat așa, partidele nu puteau fi „o icoană a națiunii”, luată în întregul ei. Într-o societate modernă, partidele politice se pot baza pe o orientare comună în problemele fundamentale ale națiunii, ale statului respectiv, după cum ele se despart prin interesele sociale pe care le reprezintă, cuprinse în cadrul unei doctrine și concretizate într-un program specific de guvernare. În ce ne privește, dacă ne referim la viața politică actuală din țara noastră, lucrurile sunt – ca să mă exprim eufemistic – extrem de întunecate, greu de descifrat.

– *Evident, Take Ionescu avea în vedere un fel de definiție a partidelor politice ideale. Tot el, se știe, a lansat lozinca mobilizatoare „Vrem Ardealul!” Pentru partidul său „Drumul Damascului” însemna „Drumul Transilvaniei”...*

– La izbucnirea Primului Război Mondial, Take Ionescu era o personalitate de primă mărime în viața politică a țării, fiind supranumit „Tăkiță, gură de aur”. În fruntea partidului său, Partidul Conservator Democrat înființat în 1908, s-a declarat public, din primele zile ale războiului, pentru intrarea imediată a României în acțiune alături de Antantă, în vederea eliberării Ardealului. Împreună cu alte grupări politice, s-a plasat într-o opoziție deosebit de activă față de primul ministru Ion I.C. Brătianu, șeful Partidului Național Liberal, care condiționa adoptarea hotărârii supreme de obținere, din partea statelor Antantei, a garanțiilor necesare realizării idealului național.

– *Simultan, Take Ionescu va fi alături de Nicolae Filipescu, vechi conservator, în a milita deschis de-a lungul anilor de neutralitate pentru intrarea în război alături de gruparea politico-militară Antanta...*

– La sfârșitul lui octombrie 1914, s-a alcătuit sub conducerea lui Nicolae Filipescu „Acțiunea Națională” care cuprindea pe acei membri ai Partidului Conservator ce se pronunțau în favoarea participării României la Război alături de Antantă. În septembrie 1915 s-a constituit „Federația Unioniștilor” în cuprinsul căreia va intra „Acțiunea Națională” și Partidul Conservator Democrat condus de Take Ionescu. Avându-l ca președinte pe Nicolae Filipescu, „Federația” a organizat ample manifestări în diferite centre ale țării, cerând unirea provinciilor românești aflate sub dominația Austro-Ungariei.

– *Să remarcăm și contribuția „Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor”?*

– Da, la aceste acțiuni s-a remarcat și participarea „Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor”, cu Vasile Lucaciu președinte și cu Barbu Ștefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga, Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Octavian Goga, S. Manolescu – toți în Comitetul de conducere. Dăm doar un